

Vykypěl, Bohumil

**[Convergence and divergence in language contact situations ; Loan phonology ;
Loanwords in the world's languages: a comparative handbook ; The handbook
of language contact]**

Linguistica Brunensia. 2011, vol. 59, iss. 1-2, pp. 357-362

ISBN 978-80-210-5507-0

ISSN 1803-7410 (print); ISSN 2336-4440 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/115176>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Convergence and Divergence in Language Contact Situations. Edited by Kurt Braunmüller and Juliane House. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins 2009. (Hamburg Studies on Multilingualism, 8.) VIII + 241 s. ISBN 978–90–272–1928–2. 75 euro

Loan Phonology. Edited by Andrea Calabrese and W. Leo Wetzels. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins 2009. (Current Issues in Linguistic Theory, 307.) VIII + 273 s. ISBN 978–90–272–4823–7. 105 euro

Loanwords in the World's Languages: A comparative handbook. Edited by Martin Haspelmath and Uri Tadmor. Berlin: De Gruyter Mouton 2009. XXII + 1081 s. ISBN 978–3–11–021843–5. 199,95 euro

The Handbook of Language Contact. Edited by Raymond Hickey. Chichester: Wiley-Blackwell 2010. XVIII + 863 s. ISBN 978–1–4051–7580–7. 110 liber

Tři nové svazky o jazykovém kontaktu a ještě jeden navíc čili perpetuum mobile contactologicum

Jazykový kontakt stále představuje jedno ze silných témat dnešní jazykovědy. Ukazují to i tři předloni vydané sborníky, o kterých zde chceme referovat. Sborníky pokrývají tři aspekty zkoumání jazykového kontaktu: první z nich se dotýká jedné z obecných kontaktologických otázek, totiž divergence a konvergence v situacích jazykového kontaktu, v druhém se pojednává o fonologických aspektech jazykového kontaktu a konečně třetí řeší zdánlivě tradiční téma kontaktu v oblasti lexika. Pokud jde o jejich formu, je mezi těmito svazky ovšem jeden zásadní rozdíl: první dva jsou soubory příspěvků v podstatě jen málo spolu souvisejících, naopak třetí svazek je pokusem o koordinované uchopení daného tématu. Jak bude vidět ještě v dalším, ovlivnil tento formální aspekt i výslednou kvalitu. A aby kontaktologických publikací nebylo málo, vyšla v loňském roce ještě jedna, tentokrát nikoli na dílčí kontaktologické téma, nýbrž se záměrem pojednat rovnou komplexně o celé problematice jazykového kontaktu; o ní pojednáme v dodatku.

1. *Otázky divergence a konvergence jazyků*

První z našich svazků má na svém začátku úvod od editorů: Kurt Braunmüller a Juliane House v něm jednak stručně načrtávají – snad trochu málo strukturovaně, ale záslužně i s historickou perspektivou – jádro problematiky zkoumání jazykového kontaktu obecně a divergence a konvergence konkrétně, jednak resumují jednotlivé příspěvky svého svazku (*Introduction*; s. 1–9). Ten je pak rozdělen do tří částí.

První část obsahuje tři obecné příspěvky, nabízející určité alternativní pohledy v otázkách jazykové konvergence a divergence (*Challenges to accepted views of convergence and divergence in language contact situations*; s. 11–69). Hned první z těchto příspěvků je velmi zajímavý: Georg Bossong se zamýšlí nad otázkou, co jev jazykového kontaktu implikuje pro otázku genetické klasifikace jazyků (*Divergence, convergence, contact: Challenges for the genealogical classification of languages*; s. 13–40). Text čtenářům, zejména pak pracujícím v oblasti historicko-srovnávací jazykovědy, rozhodně doporučujeme k přečtení, a proto jej zde ani nebudeme převypravovat, jen si dovolíme upozornit na náš vlastní příspěvek na toto téma (Vykypěl 2009). Myslím méně zásadní, ale také zajímavý, jak ostatně bylo u jeho autora lze očekávat, je i druhý text: Östen Dahl na příkladech ze severogermánských jazyků ukazuje, jak setkání gramatikalizačních vln jdoucích z různých center může skrze konkurenci daných gramatikalizujících se konstrukcí vést k jejich kombinaci a tím zvýšení složitosti jazykového systému (*Increases in complexity as a result of language contact*; s. 41–52). Konečně ve třetím textu prvního oddílu píše Kurt Braunmüller o otázce konvergence geneticky blízké příbuzných jazyků na příkladu kontaktu faerštiny s dánštinou a dánštiny s němčinou a formuluje obecnou tezi, že dlouhodobým výsledkem takové konvergence nevyhnutně bývá „code mixing“, tedy zkřížení těchto jazyků (*Converging genetically related languages: Endstation code mixing?*; 53–69); obecná teze je spíš obecně známá, nicméně její ilustrace konkrétním materiálem je jistě zajímavá, hlavně pak pro germanisty a nordisty.

Druhá část sborníku přináší čtyři příspěvky ukazující různé podoby jazykového kontaktu v různých funkčních varietách jazyka (*Convergence and divergence in different varieties in oral and written discourse*; s. 71–181). Steffen Höder na příkladu vzniku nových relativizačních větných konstrukcí ve staré švédštině pod vlivem latiny zajímavě ukazuje, jak konvergence jazyků může s sebou nést divergenci variet ovlivňovaného jazyka (*Converging languages, diverging varieties: Innovative relativisation patterns in Old Swedish*; s. 73–100); o obecné tezi a konkrétním materiálu zde platí totéž, co u předchozího příspěvku. Karoline H. Kühl a Hjalmar P. Petersen popisují jeden případ konvergence slovesných frází v blízké příbuzných jazycích, totiž u faersko-dánských a dánsko-německých bilingvních mluvčích (*Converging verbal phrases in related languages: A case study from Faro-Danish and Danish-German language contact situations*; s. 101–124); ačkoli i tento příspěvek je cenný primárně pro specialisty v dané filologii, přece se i zde najdou některé obecné myšlenky k složitě otázce přejímání slovesných struktur a kategorií. Viktor Becher, Juliane House a Svenja Kranich si na příkladu překládání z angličtiny do němčiny kladou otázku, zda překlad může aktivovat konvergenci nebo divergenci mezi danými jazyky, a odpovídají zhruba, že je k tomu zapotřebí dalších faktorů, zejména pocitu ekvivalentnosti daných struktur (*Convergence and divergence of communicative norms through language contact in translation*; s. 125–151); byť se tento zde zkratkovitě podaný závěr může jevit banální, ve skutečnosti je autory pojednávané téma v dnešní situaci hegemonie angličtiny aktuální a jejich text lze opatrně doporučit k pozornosti. Konečně Robert E. Vann píše o spontánních inovacích vzniklých v různých varietách španělštiny v důsledku jazykového kontaktu a svůj komplexní příspěvek doplňuje i zamyšlením nad netriviální otázkou dokumentace takových změn (*On the importance of spontaneous speech innovations in language contact situations*; s. 153–181).

Poslední, třetí oddíl obsahuje dva příspěvky dotýkající se fonologických aspektů jazykového kontaktu u bilingvních jedinců (*Phonological processes of variation and change in bilingual individuals*; s. 183–233). Susana Cortés, Conxita Lleó a Ariadna Benet prezentují další výtěžky ze svých empirických zkoumání postupujícího vlivu španělštiny na vokalismus barcelonské katalánštiny (*Gradient merging of vowels in Barcelona Catalan under the influence of Spanish*; s. 185–204). Javier Arias a Conxita Lleó pak v posledním příspěvku sborníku detailně představují výsledky svých zkoumání produkce jambických slov u španělsko-německy bilingvních dětí ve srovnání s dětmi v obou jazycích jen monolingvních, a to se záměrem přispět k objasnění osvojování přízvuku v raném dětství (*Comparing the representation of iambs by monolingual German, monolingual Spanish and bilingual German-Spanish children*; 205–233).

Většina příspěvků, ba kromě příspěvku Bossongova, příp. zčásti Dahlova vlastně všechny, osloví především specialisty z příslušných filologií. Ostatní asi nebudou mít sílu prokousávat se pro ně více či méně novými jazykovými daty k obecným závěrům, zvláště, když tyto povětšinou nejsou nějak zvláště inovativní nebo jednoznačné.

2. Fonologie výpůjček

Sborník o fonologické adaptaci při přejímání lze s trochou zjednodušení rozdělit do tří velkých částí (do nichž ovšem rozdělen není). V hutném úvodu editoři svazku, Andrea Calabrese a W. Leo Wetzels, jednotlivé příspěvky shrnují a současně zařazují do kontextu bádání o fonologické adaptaci v posledním zhruba desetiletí (*Loan phonology: Issues and controversies*; s. 1–10); úvod je tak jako jistý přehled o hlavních fonologicko-adaptačních tématech užitečný i z obecného hlediska.

Druhou část tvoří dva velké texty na obecná témata. Nejdřív Paul Boersma a Silke Hamann v rámci teorie optimality dokazují, že – zjednodušeně řečeno – fonologické adaptace stojí na perцепčním základě a vycházejí z fonetického inputu, který je nicméně dále zpracováván fonologickou strukturou (*Loan adaptation as first-language phonological perception*; s. 11–58). Jak si čtenář může domyslet, zásadním omezením tohoto textu je právě jeho zarámování v teorii optimality, takže diskuse s ním je možná právě jen v rámci této teorie; jinou případnou obtíž textu předsta-

vuje to, že se maskuje jako obecně-teoretický příspěvek, ačkoli vlastně jde o důkladné pojednání o fonologické adaptaci anglických slov v korejštině. Obě tyto potenciální nevýhody naopak nemá druhý velký obecný text: není psán z pozice teorie optimality a neomezuje se na jeden případ fonologické adaptace. Shodně s prvním textem je nicméně to, že autor, Andrea Calabrese, rovněž stojí na percepční a foneticko-fonologicky inferenční pozici při deskriptivně-explikativním uchopení problému fonologické adaptace výpůjček; kromě toho lze ještě poznamenat, že zde najdeme i neužitečné shrnutí hlavních modelů fonologické adaptace formulovaných v posledních letech (*Perception, production and acoustic inputs in loanword phonology*; s. 59–113).

Konečně pomyslnou třetí část referovaného sborníku představuje osm o něco kratších příspěvků, v nichž se v konkrétní případové studii ilustruje nějaká obecnější teze. Michael L. Friesner píše o adaptaci výpůjček z turečtiny a francouzštiny v rumunštině a ukazuje, jak různé mimofonologické faktory ovlivňují výslednou formu fonologické adaptace slova (*The adaptation of Romanian loanwords from Turkish and French*; s. 115–129). Feng-fan Hsieh, Michael Kenstowicz a Xiaomin Mou zkoumají adaptaci koncových nazál anglických slov v čínštině a ilustrují na tomto procesu svou obecnou tezi, že fonetická spřízněnost může být při fonologické adaptaci důležitější než to, jaké má adaptační prostředek postavení v adaptujícím fonologickém systému (*Mandarin adaptations of coda nasals in English loanwords*; s. 131–154); také tento text je napsán optimalitněteoreticky. Hyunsoon Kim pojednává o adaptaci anglických afrikát a frikativ v korejštině a dokazuje, že primární roli při tom, jaký bude výsledek fonologické adaptace, hraje na základě distinktivních rysů strukturovaný fonologický systém adaptujícího jazyka (*Korean adaptation of English affricates and fricatives in a feature-driven model of loanword adaptation*; s. 155–180); tím se v podstatě shoduje s klasickou fonologií a nepřekvapí, že se pak v závěru odvolává i na Trubeckého (1939), byť si soudě podle způsobu citace myslí, že Trubeckého kniha vyšla v roce 1939 v Göttingen... Andrew Nevins a David Braun píšou o dvou jevech vyskytujících se v angličtině mluvené roditelými mluvčími brazilské portugalštiny: mylné afrikaci před *u*, totiž výslovnosti anglické sekvence *tu* jako *tšu*, a rotační hyperkorekci, totiž substituci anglického iniciálního *h* brazilským *r*; obojí je údajně zvláštní, protože brazilská portugalština má sekvenci *tu* i iniciální *h* (*The role of underlying representations in L2 Brazilian English*; s. 181–191). Neprozradíme, jaké řešení tohoto problému autoři navrhnou, jen obecně poznamenáme, že jejich řešení sotva představuje „a new model“, jak slavně tvrdí v závěru, nýbrž spíše trochu těžkopádnou reformulaci klasickofonologického přístupu. Miren Lourdes Oñederra popisuje proces adaptace výpůjček ze španělštiny v současné baskičtině v situaci bilingvních mluvčích a v rámci paradigmatu přirozené fonologie zajímavě ukazuje, jak se fonologicky motivované adaptace mohou časem změnit v morfonologická substitučně-korespondenční pravidla, a záslužně zdůrazňuje také sociální aspekty věci (*Early bilingualism as a source of morphological rules for the adaptation of loanwords*; s. 193–210). Carole Paradis a Antoine Tremblay na příkladu adaptace anglických aspirovaných konsonantů v čínštině dokazují svou tezi, že způsob adaptace se řídí podle toho, jaký má adaptovaný jev fonologický status v jazyce, z něhož se přejímá (*Nondistinctive features in loanword adaptation: The unimportance of English aspiration in Mandarin Chinese phoneme categorization*; s. 211–224); tuto tezi právem zpochybňují, pokud ji tematizují, ostatní příspěvky ve sborníku. Lori Repetti se na příkladu geminát v anglických výpůjčkách v amerických varietách italštiny zabývá otázkou, proč se gemináty tak často ve výpůjčkách objevují i jako substituenty negeminát, a v odpověď předvádí komplexnost příčin tohoto jevu (*Gemination in English loans in American varieties of Italian*; s. 225–239); právě pro tuto komplexnost zde odpověď raději nebudeme reprodukovat. Nakonec W. Leo Wetzels na základě analýzy fonologické adaptace brazilskoportugalských výpůjček v maxacalí dokazuje, že nazálnost je v maxacalí je distinktivním rysem jen u vokálů (*Nasal harmony and the representation of nasality in Maxacalí: Evidence from Portuguese loans*; s. 241–270); primárně jde tedy o text určený maxacalistům, nicméně z obecného hlediska je zde zajímavý případ etablování fonologické opozice v důsledku jazykového kontaktu.

Jak je vidno z našeho přehledu, je sborník směřován jak ke specialistům, tak k diskutujícím v okruzích určitých fonologických teorií. Při nejpovšehnějším hodnotícím pohledu je na místě snad jeden obecný závěr: zdá se, že sborník nepřímo i vypovídá o současné lingvistice, totiž o velmi intenzivně v ní přítomné snaze všechno prezentovat jako něco zcela nového, pokud možno odlišného od předchozího, přelomového. Máme zde zjevně co do činění s tlakem sociální situace lingvistů (případně vědců vůbec): lingvistiku (vědu) dnes dělá podstatně více lidí než dříve, a tak je jaksi přirozeně nutné se v konkurenci prosadit, zviditelnit, vydělit. Recenzovaný sborník pro to poskytuje jeden názorný příklad, když se jako snad hlavní přínos svazku prezentuje poznatek, že fonologická adaptace může vypovídat o fungování adaptujícího fonologického systému: „loanword nativization provides a direct window for studying how acoustic cues are categorized in terms of the distinctive features relevant to the L1 phonological system as well as for studying the true synchronic phonology of L1 by observing its phonological processes in action“ (s. 1). Odhlédneme-li od trochu nepřijemné empiristické formulace „the true synchronic phonology“ (je nějaká nepravá či falešná fonologie?), můžeme se ptát, zda editoři nevědí, že to, že fonologické adaptace přejetí jsou důležitým zdrojem dat (i „experimentálních“) o fungování fonologických systémů (a u tzv. mrtvých jazyků pak zdrojem ještě důležitějším, příp. i jediným), je více méně stará známá věc. S tím pak konečkonců souvisí i téměř naprostá absence i jen náznaku historických aspektů v teoretických vývodech (jen se disparátně mihnou Paul, Polivanov a Trubeckoj; s. 4, 16, 47, 69, 177). Ale kupříkladu fonologicko-fenomenologická intence (srov. Vykypěl 2005, 154–156) se velmi podobá Calabreseho „iluzivnosti“ při zpracování percepce (s. 61) nebo zohledňování sociálních aspektů při fonologické adaptaci, chválené jako novátorský přínos (s. 8), jsou v pražskofonologických pojednáních Vachkových samozřejmostí (srov. Vachek 1976).

3. Srovnávací příručka lexikálních výpůjček

Konečně třetí kontaktologická knížka, o níž zde podáváme referát, je výsledkem projektu „The Loanword Typology“, organizovaného v letech 2003 až 2007 Oddělením lingvistiky lipského Max Planckova institutu pro evoluční antropologii. Kromě technické úvodní pasáže s římským číslováním, kde jsou objasněny zkratky, vyslovena poděkování a vypočítání spolupracovníci projektu, má tento objemný svazek dvě velké části: obecnou (*General chapters*; s. 1–75) a část s případovými studii lexikálního přejímání v konkrétních jazycích (*Languages*; s. 76–1071). K tomu pak je přidán rejstřík jazyků v knize zmiňovaných (*Index of languages*; s. 1072–1081).

Nejdříve řekneme několik slov o konkrétní části. Má 52 autorů a obsahuje kapitoly o 41 jazycích, z nichž každá má – s většími či menšími variacemi – stejnou přehlednou strukturu: informaci o daném jazyce a jeho mluvčích, o zdroji uváděných dat, o kontakto- vých situacích popisovaného jazyka, o počtu a druzích výpůjček, o jejich integraci a také o případných gramatických výpůjčkách v daném jazyce. Jazyky byly vybrány se snahou o co největší reprezentativnost, takže zde najdeme jazyky z Afriky (svahilština, tanzanský jazyk iraqw, etiopská gawwada, hauština, saharský jazyk kanuri, marocký tarifyt, seychellská kreolština, malgaština), Evropy (rumunština, západoslovenská romština, dolnolužická srbština, starohornoněmčina, nizozemština, britská angličtina, saamština), Asie (dagestánské jazyky bezhta a archi, nepálský jazyk manange, sibiřské jazyky ketština a sakha, tunguzský jazyk oroqen, japonština, mandarínská čínština, thajština, vietnamština, bílá hmongština, malajsijský jazyk ceq wong, indonézština), Oceánie (novoguinejská takia, havajština, australský jazyk gurindji) i Ameriky (mexické jazyky yaqui, zinacantán tzotzil a otomi, guatemalský q'eqh'i, surinamský kreol saramaccan, kečuánština, karibský jazyk kali'na, amazonský hup a argentinské jazyky wichí a mapudungun). Jak vidno a jak u projektu vzniklého ve zmíněném lipském institutu bylo možno i očekávat, je báze celého projektu programově induktivistická. Principy a výsledky projektu se pak popisují a analyzují právě v obecné části referovaného svazku.

Tato část má tři pododdíly. Nejdříve oba editoři, Martin Haspelmath a Uri Tadmor, představují projekt sám – zejména jeho cíle, pracovní metody a výběr jazykových vzorků – a jeho databázi

(*The Loan Typology project and the World Loan Database*; s. 1–34). Pak Martin Haspelmath píše obecně o tématu lexikálního přejímání a o různých možnostech jeho uchopení (*Lexical borrowing: Concepts and issues*; s. 35–54). O Haspelmathově příspěvku platí, že by si jej měl přečíst každý, kdo se chce zabývat lexikálním přejímáním; proto zde nebudeme jeho obsah pečovat do dvou vět, jen poznamenejme, že čtenář by při tom měl věnovat pozornost i jinému autorovu textu na dané téma, totiž Haspelmath (2008). Konečně Uri Tadmor shrnuje hlavní nálezy a výsledky konkrétně projektu samého (*Loanwords in the world's languages: Findings and results*; s. 55–75). Také tento shrnující text skutečně stojí za přečtení.

Hodnocení bylo vlastně naznačeno už výše v samém úvodu: na rozdíl od prvních dvou zde referovaných svazků máme v tomto případě co do činění s pokusem o promyšlené uchopení pojednávaného tématu. Můžeme rovněž říct, že Haspelmathem a Tadmorem editovaná kniha také představuje jakýsi protějšek knihy, která analogickým způsobem konkrétních případových studií a jejich obecného shrnutí uchopila korespondující problém přejímání gramatických elementů (Matras–Sakel 2007). Spolu tak tvoří velmi pěkné pojednání živé problematiky přejímání z hlediska induktivní typologie. Analyzovat konkrétněji vývody autorů svazku myslím ani není nutné a v případě kapitol o jednotlivých jazycích na to recenzent ostatně nemá ani místo a ještě víc ani intelektuální kapacity. Snad lze jen z obecného teoreticko-metodologického hlediska vytknout určitý celkový „induktivistický optimismus“. Tak např. na s. 21 čteme výzvu ke stálému doplňování internetové databáze přejetí (<http://wold.livingsources.org/>); hjelmslevovský skeptik by nejspíš poznamenal něco v tom smyslu, že to je sice hezké, ale není zcela jasné čeho a kdy se tak dosáhne. Nicméně v každém případě není sporu o tom, že tato kniha může být značně užitečná jako obecný podklad pro dílčí studie o lexikálním přejímání.

4. *Dodatkem o Blackwellově Příručce jazykového kontaktu*

V už dlouhé řadě *Blackwell Handbooks of Linguistics* došlo loni i na svazek o jazykovém kontaktu. Jak už to u publikací podobného slovníkově-příručkového typu bývá, najdou se i zde cenné věci vedle banalit, nanejvýš pak v závislosti na tom, kdo je autorem toho kterého hesla. Nicméně vcelku je možno tento svazek zájemcům o kontaktologii k opatrné pozornosti doporučit.

Jeho struktura je následující. Kromě obecného úvodu od editora, sumarizujícího anglicky psanou kontaktologickou produkci posledních let (*Language contact: reconsideration and reassessment*; s. 1–28), má svazek čtyři části. V první se v šesti kapitolkách probírají obecnělingvistické aspekty jazykového kontaktu: explanační potence jazykového kontaktu; role jazykového kontaktu při genetické klasifikaci jazyků; otázka možnosti vlivu jazykového kontaktu na typologickou charakteristiku jazyků; vztah jazykového kontaktu a gramatikalizace; otázka generativistické interpretace jazykového kontaktu; uplatnění kvantitativních nástrojů při zkoumání jazykového kontaktu (*Part I: Contact and linguistics*; s. 29–147). Šest podkapitol druhé části má za téma diachronní aspekty jazykového kontaktu: pojednává se v nich o přechodu mluvčích od jednoho jazyka k jinému a jeho podobách a důsledcích (ovšem jen na jediném příkladu přechodu od irštiny k angličtině!), o otázce lexikálního i gramatického přejímání, o přepínání kódů (*code-switching*) a jeho roli při jazykovém kontaktu, o jazykovém kontaktu a dialektologii, o roli jazykového kontaktu při vzniku nových variet jazyka a konečně o pidžinových a kreolových jazycích (*Part II: Contact and change*; s. 149–261). V třetí části se v pěti pododdílech zkoumají některé „externí“, zejm. sociální či sociolingvistické, aspekty jazykového kontaktu: probírají se různé scénáře jazykového kontaktu, píše se o otázce etnické identity při jazykovém kontaktu, o využití sociolingvistické typologie v kontaktologii, o otázce zániku jazyka a o terénním výzkumu jazykového kontaktu (*Part III: Contact and society*; s. 263–357). Poslední, čtvrtá, část je nejrozsáhlejší: přináší 23 případových studií (*Part IV: Case studies of contact*; s. 359–836). Protože je nejrozsáhlejší, rozpadá se tato část de facto na několik pomyslných podčástí. První tvoří dvě obecněji směřované kapitoly, pojednávající jednak – ne příliš případově – o aporijní otázce zkoumání jazykového kontaktu na úrovni jazykových makrorodin

a makroareálů, jednak – na příkladu severozápadu indoevropského jazykového areálu – o zkoumání jazykového kontaktu v prehistorii. Nato následuje podčást celých devíti kapitol o kontaktech indoevropských jazyků (obecně o germánských jazycích, o rané angličtině, o americké angličtině, o anglických kreolských jazycích v Karibiku, o asijských varietách angličtiny, o afrických angličtinách, o keltských jazycích, o španělštině a portugalštině a o slovanských jazycích). Jakýsi zbytek pak tvoří 12 kapitol, v nichž se dočteme o kontaktech ugrofinských jazyků, o kontaktologickém ráji na Balkáně, o arabštině, o turkických jazycích, o severoamerických jazycích, o jazykovém kontaktu v Africe, o sibiřských jazycích, o jazykovém kontaktu v jižní Asii, o čínštině, o domorodých jazycích v Austrálii, o jazykovém kontaktu na Nové Guineji a konečně o jazycích Pacifiku. Knihu pak uzavírají jmenový a věcný rejstřík.

Celkové opatrné doporučení knihy jsme vyslovili už výše. Na závěr bychom si dovolili vyslovit ještě zcela subjektivní doporučení jednotlivých kapitol. Abychom však neskouzli do sestavování jejich žebříčku, omezíme se ve sportovním duchu na tři nejlepší. Zajímavá je předně kapitola o genetické klasifikaci a jazykovém kontaktu (Michael Noonan: *Genetic classification and language contact*; s. 48–65): je to alternativní pojednání téhož netriviálního tématu, které řeší výše (1.) Bossong (mimo pořadí zmiňme, že vlastně jiného aspektu téhož problému se dotýká kapitola o makrorodinnách a makroareálech (Johanna Nichols: *Macrofamilies, macroareas, and contact*; s. 361–379): ukazuje se – jinými slovy řečeno –, že v určité časové perspektivě se – přinejmenším z noetického hlediska – rozdíl mezi divergencí a konvergencí jednoduše neutralizuje). Naopak v zásadě nikoli inovativní, ale zato instruktivní je kapitolka o přejímání: přináší dobré, přehledné utřídění této někdy možná příliš komplikovaně pojiňované problematiky (Donald Winford: *Contact and borrowing*; s. 170–187). Nespecialistovi pak konečně přijde zajímavá kapitolka o kontaktech severoamerických indiánských jazyků (Marianne Mithun: *Contact and North American languages*; s. 673–694): jednak je napsána zajímavou lingvistkou, jednak sama popisovaná situace je značně instruktivní pro různé obecnělingvistické otázky (naopak slavistickému specialistovi je líto, že si editor nesjednal někoho ve slavistice kompetentnějšího, aby kapitola o slovanských jazycích dopadla lépe; Lenore A. Grenoble: *Contact and the development of the Slavic languages*; s. 581–597). A bramborová medaile by zbyla na generativistickou kapitolku (Karen P. Corrigan: *Language contact and grammatical theory*; s. 106–127), ovšem ne tolik proto, že by byla zvlášť zajímavá sama o sobě, ale spíš proto, že si v ní opět potvrdíme, že s Chomským se jeden opravdu moc daleko nedostane.

Literatura

- Haspelmath, M. 2008. Loanword typology: Steps toward a systematic cross-linguistic study of lexical borrowability. In: *Aspects of Language Contact: New theoretical, methodological and empirical findings with special focus on Romancisation processes*. Ed. T. Stolz, D. Bakker a R. Salas Palomo. Berlin – New York, 43–62.
- Matras, Y. – Sakel, J. (ed.) 2007. *Grammatical Borrowing in Cross-Linguistic Perspective*. Berlin – New York.
- Trubetzkoy, N. S. 1939. *Grundzüge der Phonologie*. Prag. (Travaux du Cercle linguistique de Prague, 7.)
- Vachek, J. 1976. *Selected Writings in English and General Linguistics*. Prague & The Hague.
- Vykypěl, B. 2005. *Glossematikstudien. Unzeitgemäße Betrachtungen zu Louis Hjelmslevs Sprachtheorie*. Hamburg.
- Vykypěl, B. 2009. Theorie und Empirie in der diachronen Sprachwissenschaft: Einige Bemerkungen zum Begriff der genetischen Sprachverwandtschaft. In: *Studia etymologica Brunensia* 6. Ed. I. Janyšková a H. Karlíková. Praha, 397–401.

Bohumil Vykypěl
vykypel@iach.cz